

YOSHLARDA KONFLIKTLI VAZIYATLARNI BARTARAF ETISHDA OTA-ONANING O'RNI

Nazarova Ruxsora Akramovna

*Toshkent viloyati Piskent tumani 19- umumiy o'rta ta'lim maktabi
amaliyotchi psixologi*

ANNOTATSIYA : *Ushbu maqolada konfliktli vaziyatlarni hal etishda oilaning roli, konfliktlarni hal etishda ota-onalarning pedagogik-psixologik savodxonligi to'g'risida ma'lumot keltirilgan.*

Kalit so'zlar: *ma'naviy-qadriyatli, sub'ektiv, ijtimoiy, yoshlar, mustahkam, pedagogik-psixologik, jamiyat, hissiy-emotsional, oila, ta'sir, tarbiya.*

KIRISH

Ob'ektiv vaziyatlarga pedagogik jarayonga unchalik bog'liq bo'lmagan va nizoga olib kelishi mumkin bo'lgan vaziyat kiradi. Sub'ektiv shartlarini bolalarning tarbiyalari va rivojlanganliklari darajasi, nizolar ishtirokchilarining vaziyatning nizolilik darajasini anglab etishlari, ularning ma'naviy-qadriyatli yo'nalishlari tashkil qiladi. Bu jarayonda esa oilaning ta'sir kuchi kata imkoniyatlarga ega bo'ladi, chunki, yoshlarni ijtimoiy hayotga tayyorlash, tarbiyalash va madaniyatini shakllantirish o'zbek oilalari uchun dolzarb masalalardandir. Oilaviy tarbiyada eng muhim shart, oilaning ma'naviy-qadriyatli mustahkam, ma'naviy sog'lom asosga qurilganligi, avvalo ota-onalarning o'zlari tarbiyalangan bo'lishlari, ular o'rtasida totuvlik, ahillikning barqaror bo'lishi, farzandlarini kelajak hayotga, ijtimoiy munosabatlarga tayyorlash ularning kundalik e'tiqod tarzida ma'suliyatli burch ekanligini ongli tushunishlari va buni amalda oqlashlari kerak.

Yoshlarda ijtimoiy munosabatlarga tayyorgarlik, ma'naviy-ahloqiy barkamollik madaniyatining shakllanishida ota-onalarning hayotiy tajribasi katta ahamiyat kasb etadi. Lekin yoshlarni ijtimoiy hayotga tayyorlash masalasi ota-onalar va oilaning boshqa a'zolari uchun og'ir ish hisoblanadi. Ko'p ota-onalar farzandlari bilan bu mavzularda suhbat qurishda zaruriy bilim va malakaga va boshqa sohalarda bilimlari sayozligidir. Ko'pchilik ota-onalar farzandlari nizolarga kirishishini ijtimoiy hayotda o'z o'rnini topishga intilishi bilan belgilaydilar va bunga beparvo qaraydilar. Ota-onalarning aksariyat qismi farzandlarining noto'g'ri tarbiyasi kelgusida nohush oqibatlariga olib kelishini tushunmaydilar. Sotsiologik tadqiqot natijalariga ko'ra, bugungi kunda farzanda tarbiyasi va yoshlardagi agressiv xulq-atvor normalarining namoyon bo'lishida oilalardagi psixologik muhitning nosog'lomligi, ota-onalarning farzand tarbiyasini «ikkinchi o'ringa» qo'yayotganligi va noto'liq oilalar sonining ortib borayotganligi sabab bo'lmoqda, bu esa ta'lim muassasalari va mahallalarda yoshlarni ijtimoiy hayotga tayyorlash borasidagi nafaqat yoshlar balkim ularning otaonalari bilan ham pedagogik bilimlar targ'ibotini olib borishni taqozo etadi.

Oila psixologiyasiga oid ilmiy adabiyotlarda oilaning quyidagi funksiyalari – jamiyat oldidagi vazifalari farqlanadi:

Oilaning hissiy-emotsional funksiyasi – bu uning o'z a'zolari o'rtasida muayyan iliq munosabatlarni saqlash, ular o'rtasida mehr-oqibat, o'zaro g'amxo'rlik, bir-birini qo'llab-quvvatlash, sevish, sevilish kabi qobiliyatini namoyon etishidir. Bu oila uchun juda muhim bo'lib, insonning ruhiy salomatligi aynan shu vazifani qanday bajarayotganligiga bog'liqdir. Oilaning ma'naviy-psixologik muhiti sog'lom deganda, aslida ana shu a'zolar o'rtasidagi ilqlilik, samimiyat, o'zaro bag'rikenglikning mavjudligi, mehr-oqibat kabi insoniy hissiyotlarning ijobiyligi tushuniladi.

Oilada ziddiyatli vaziyatlar va ularni hal qilish misollari. Oilaviy janjalni qanday oldini olish mumkin Oiladagi nizolar, sevgi munosabatlaridagi kabi, tabiiydir. Oilaviy hayotdagi ko'plab nizolarning sababi har bir turmush o'rtog'ining oilaning qolgan qismini uning qoidalariga muvofiq yashashga undash

istagi. Darhaqiqat, boshqa odamlar inson uchun qulay bo'lgan tarzda harakat qilishga rozi bo'lganda, bu juda qulay. Biroq, boshqalar bo'ysunishga majbur emas, shuning uchun fan ko'pincha oilada yuzaga keladigan nizolarni hal qilish yo'llarini izlashga majbur. Er-xotinlar o'rtasida yuzaga keladigan janjallarga xotirjam bo'lishingiz kerak: Birinchidan, ular normaldir. Ikki kishining har birining o'z qarashlari, qarashlari, istaklari bor, ular har doim ham boshqa nuqtai nazarga to'g'ri kelmaydi. Ikkinchidan, turmush o'rtoqlar biror narsada kelishib olish, qandaydir murosaga kelish uchun bir-birlari bilan muloqot qilishlari kerak. Muammo turmush o'rtoqlar nimaga rozi bo'lmaganida emas, balki ular kelishishga harakat qilmasliklarida. Fikrlarning farqi va istaklarning nomuvofiqligi aslida tezda yo'q qilingan hodisadir. Muammo har doim odamlar birbirini eshitishni istamaydigan joyda paydo bo'ladi, ular qichqiriq va haqoratga murojaat qilishadi, sudrab ketishadi va hal qilmaydilar. Insonning his-tuyg'ularini nazorat qila olmaslik ko'pincha etuk bo'lmagan ruh va baxtsiz turmush tarzining ko'rsatkichidir. Voyaga etgan, o'ziga ishongan odamlar doimo xotirjam bo'lishadi, bu ularga nafaqat eshitishni xohlaydigan suhbatdoshlarni tinglash, balki ularni tinchlantirish imkonini beradi, chunki agar siz baqirishni davom ettirmasangiz, suhbatdoshingiz tez orada qichqirishni to'xtatadi. Xotirjamlik bilan gapiring, fikringizni bildiring, lekin uni majburlamang. Tushuningki, hech kim sizni xohishingizsiz hech narsa qilishga majburlamaydi. Xotirjam bo'ling: sizdan hech narsa tortib olinmaydi va ular sizni xohlamagan narsani qilishga majburlamaydilar. Janjal qilmang, lekin xotirjam gapiring! Bu siz uchun foydali. Siz asabiy emassiz, tashvishlanmaysiz. Siz hal qilinishi kerak bo'lgan muammo paydo bo'lganini tushunasiz, lekin siz bundan hech narsani yo'qotmaysiz va yomon odamga aylanmaysiz. Sokin holat va hushyor ko'rinish muammoni ildizida ko'rishga va uni tezda hal qilishga yordam beradi. Bahsli vaziyatda xotirjam bo'ling, shunda suhbatdoshingiz ham xotirjam bo'lishi mumkin, chunki siz unga hujum qilmaysiz. Bu muammoni tezda hal qilishga yordam beradi, chunki siz ham, raqibingiz ham birbiringizni tinglaysiz, tahlil qilasiz va vaziyatdan chiqish yo'lini topishga harakat qilasiz. Bundan tashqari, odam qarama-qarshi tomon bilan

janjallashishni istamasa, nizo yuzaga keladi. Bunday paradoks: odamlar o'zlariga tajovuz qilmasdan, bir-birlarini xafa qilishni xohlamasliklari uchun janjal qilishadi.

Ikkinchidan, janjal, turmush o'rtoqlar hali ham xuddi shu yo'lda ketayotganligini ko'rsatadi. Qarama-qarshilik - bu ikki kishi borishga tayyor bo'lgan yo'lning yo'qligi. Aynan mojaro paytida ular uni topishga harakat qilishmoqda. Bu shuni ko'rsatadiki, odamlar birgalikda oldinga borishni xohlashadi, shuning uchun ular hozirgacha ular uchun eng yaxshi variant bo'lib tuyulgan narsani qilish uchun bir-birlariga shunchalik qattiq harakat qilmoqdalar. Psixologlar oiladagi janjallarni normal holat deb hisoblashadi. Mojarolar tufayli er-xotinlar bir-birlaridan nafratlana boshlaydilar va bundan ham ko'proq ajrashishadi. Shuning uchun oilada har doim paydo bo'ladigan nizolarni qanday hal qilish kerakligi masalasi juda dolzarb bo'lib qoladi. Oiladagi nizolar turmush o'rtoqlar va hatto bolalar o'rtasidagi o'zaro munosabatlarning bir usuli hisoblanadi. Bu jarayonning ijobiy tomoni ham bor: janjal munosabatlarni rivojlantirishga, o'zgartirishga, qaysidir yo'nalishda borishga undaydi. Ba'zida odamlar janjallashishadi, chunki bu ularning umumiy narsaga ega bo'lishning yagona yo'li. Har bir oilaning o'ziga xos xususiyatlari bor, agar u turmush o'rtoqlarni birlashtirsa, bo'lish huquqiga ega. Odamlar janjal qilishlari tabiiy, ayniqsa, bu odamlar turmush o'rtoqlar va mehribon sheriklar bo'lsa.

Sizning munosabatingizda hech qachon janjal bo'lmaydi deb umid qilish ahmoqlikdir, chunki dunyoda ikkita bir xil odam yo'q. Siz qanchalik yaqin va sevgan bo'lsangiz ham, sizning fikringiz sherigingizning fikriga to'g'ri kelmaydigan muammolar doimo bo'ladi. Va bu sizning ideal munosabatlaringizda nega janjal chiqqaniga hayron bo'lmaslik uchun eslash kerak. Odamlar odatda nizolarni qanday hal qilishadi? Ular qichqirishadi, tanqid qilishadi, qoralashadi, janjal qilishadi, hatto idishlarni urishadi va yugurib kelishadi. Hech kimga sir emaski, muammolarni hal qilishning bu usullari faqat sevishganlar munosabatlarida iz qoldiradi. Biroq, odamlar ba'zi tushunchalar bo'yicha kelisha olmasalar ham, baqirishda davom etadilar. Ammo bir haqiqatni yodda tutish

kerak: qichqirayotgan odam eshitilmaydi! Shuning uchun, janjal va qichqiriqlardan so'ng, sheriklar bir-birlari bilan xotirjam ohangda muloqot qilishni boshlamaguncha, muammo hal etilmaydi. Hamkorlar rishtalarni va sevgini mustahkamlashni xohlaydigan har qanday munosabatlar sheriklarning tinch janjal qilish qobiliyatiga muhtoj. Ushbu turdagi janjaldan siz bir-biringizga hurmat ko'rsatgan holda, ziddiyatli vaziyatni har ikki tomon uchun eng foydali tarzda hal qilishingiz tushuniladi. Siz o'zingiz uchun muhim bo'lgan narsadan voz kechmaysiz, lekin ayni paytda sevganingiz uchun muhim narsani qabul qilasiz. O'zingizning va boshqa birovning nuqtai nazari o'rtasidagi farqni hurmat qilishni o'rganing. Boshqa odamni o'zingizga o'xshatishga emas, balki janjalni boshlagan muammoning echimini topishga intiling, shunda u sizga ham, sevimli sherigingizga ham mos keladi.

Nima uchun oilaviy nizolar paydo bo'ladi? Oilaviy nizolarning paydo bo'lishi uchun juda ko'p sabablar mavjud, chunki nikoh nafaqat birgalikdagi uy xo'jaligini yuritish va farzand ko'rish, balki o'z xohish-istaklarini bajarish, ehtiyojlarni qondirish va baxtli yashash istagini ham o'z ichiga oladi. Erkak va ayol turmush qurish orqali o'z hayotlarini yaxshilashni xohlaydigan odamlar bo'lib qolishadi.

XULOSA

Yosh oiladagi nizolar Yosh oilaning birinchi yilida ko'pincha nizolar paydo bo'ladi. Ularni yo'q qilish uchun sheriklar quyidagilarga tayyor bo'lishlari kerak: Axloqiy va ijtimoiy. Bu erda hamkorlarning ta'limi, yoshi, ijtimoiy turmush darajasi muhim ahamiyatga ega. Shunday qilib, ayollar uchun turmush qurish uchun qulay yosh - 22-23 yosh, erkaklar uchun - 23-24 yosh. Ayol erkakdan katta bo'lmasligi kerak. Erkak xotinidan 12 yoshdan katta bo'lishi mumkin emas. Odamlar nikoh nima ekanligini, nikohda ulardan nima kutilishini va o'z majburiyatlarini bajarishga tayyorligini aniq tushunishlari kerak, balki faqat o'z huquqlarining bajarilishini talab qilishlari kerak. Turmush o'rtoqlar oilani mustahkamlaydigan va sog'lom bolalarni tarbiyalaydigan sog'lom turmush tarzini olib borishga tayyor bo'lishi kerak. Uy-joy va moddiy farovonlik har doim ham

munosabatlarning uzoq umriga ta'sir qilmaydi, lekin ba'zida ular janjallarning rivojlanishi uchun kuchaytiruvchi omilga aylanadi. Motivatsion. Oila mehr-muhabbatga, o'z zimmasiga mas'uliyat olishga, farzandlar tarbiyasiga va ularni o'ziga to'q inson qilishiga, mustaqil bo'lishga tayyor bo'lishi kerak. Psixologik. Oilani mustahkamlash, rivojlantirish va ziddiyatli vaziyatlarni hal qilishga yordam beradigan bunday fazilatlar va xatti-harakatlarning mavjudligi. Pedagogik. Oilaviy hayotning turli sohalarida ma'lum bilimlarning mavjudligi va bu bilimlarni qo'llashga tayyorlik. Birorta oila yo'qki, unda janjal bo'lmaydi. Biroq, turmush o'rtoqlarning nafaqat ular o'rtasida, balki ularning har biri ichida paydo bo'ladigan har qanday nizolarni hal qilishga tayyorligi muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. M.T.Axmedova Pedagogik konfliktologiya o'quv qo'llanma.
2. Мелибаева, Р. (2021). Тиббий психодиагностиканинг методологик муаммолари.
3. Fayzulla og'li, U. B., & Ikromjon o'g'li, I. M. (2023). BO'LAJAK TIBBIYOT XODIMLARINI KASBGA TAYYORLASHDA PSIXOLOGIK TA'SIR USLUBLARINI O'RGATISHNING O'ZIGA XOSLIGI. Scientific Impulse, 1(8), 831-834.
4. Vohidjon, O. (2023). TIBBIYOT XODIMINING BEMORLARGA SO'Z ORQALI TA'SIR KO'RSATISHI. Scientific Impulse, 1(8), 827-830.
5. Baxtiyarovna, S. D. (2023). ART-TERAPEVTIK USULLARNI TIBBIYOTDA QO'LLASHNING HOS JIHATLARI. Scientific Impulse, 1(8), 781-787.
6. Nazarova, Z. (2023). ILK FARZAND KO'RGAN AYOLLARDA SHAXSLARARO MUNOSABATLARNING IJTIMOIIY PSIXOLOGIK HUSUSIYATLARI.